

DOI: 10.32347/2786-7269.2025.12.13-27

УДК 331.322

к.е.н., доцент **Іванова Т.М.**,
ivanova.tm@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0001-8883-7881,
к.е.н., доцент **Мостовенко О.О.**,
mostovenko.oo@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0003-0342-4186,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ВНУТРІШНЯ МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В РЕГІОНАХ

Проблема відтоку досвідчених та кваліфікованих кадрів із одних регіонів та переселенням в інші регіони виступає однією з найгостріших для України та потребує комплексного вирішення, оскільки поглиблює регіональні диспропорції у розвитку, знижує інноваційний потенціал та уповільнює економічне зростання. Одним із інструментів, який може вплинути на цю тенденцію, виступає соціальне житло, яке є частиною житлової політики України та дозволяє створити необхідні умови для проживання та забезпечення робочими місцями досвідчених фахівців в процесі відновлення країни та потребує належної підтримки з боку держави.

Війна росії проти України спричинила не лише значні територіальні втрати та руйнування інфраструктури, але й завдала непоправної шкоди інтелектуального капіталу країни. Масштабна вимушена міграція українців за кордон та всередині країни призвела до дефіциту висококваліфікованих кадрів на внутрішньому ринку праці, та має тривалі негативні наслідки для економічного розвитку країни.

Стаття присвячена аналізу регіональних диспропорцій внутрішньої міграції інтелектуального капіталу та житлової політики, частиною якої є забезпеченням внутрішніх переселенців соціальним житлом, як інструменту подолання проблем зруйнованого та пошкодженого житла та збереження високоосвіченого населення всередині країни. Автори визначають вплив держави та людиноорієнтованої житлової політики на збереження й формування інноваційного клімату регіонів.

В результаті дослідження проаналізовано досвід оренди соціального житла та основних принципів його формування. Зокрема, увагу приділено механізму підтримки людського капіталу через регіональні та територіальні можливості громад, оскільки держава не має в повному обсязі можливостей створити та забезпечити житлом всіх осіб, що вимушені мігрувати в інші регіони. Зазначено, що надання можливості оренди якісного соціального

житла сприяє вирішенню внутрішнього переміщення населення залишитися в регіоні та розвивати його інноваційний потенціал. Підкреслена важливість соціального житла як ефективного інструменту вирішення проблеми регіональних диспропорцій населення та задля збереження та формування інвестиційно-інноваційного клімату.

Визначені основні фактори щодо вибору місця проживання та запропоновані механізми соціального житла як інструменту збереження та розвитку інтелектуального капіталу. Висновки статті підкреслюють причини та мотиви регіональних диспропорцій внаслідок внутрішньої міграції інтелектуального капіталу та пропонують підходи щодо зміни принципів соціального житла як інструменту збереження та розвитку інноваційного клімату регіонів в умовах післявоєнної відбудови.

Ключові слова: внутрішня міграція; інтелектуальний капітал; соціальне житло; людиноорієнтований підхід; державно-приватне партнерство; інноваційний клімат.

Постановка проблеми.

Військові дії в Україні суттєво вплинули на процеси зовнішньої та внутрішньої міграції населення, посилюючи відтік кваліфікованих кадрів із регіонів та призвели до депопуляції одних регіонів та перенасичення інших. Значні пошкодження житлового фонду, особливо в прифронтових районах, ускладнюють повернення ВПО та залучення нових мешканців та потребують комплексного вирішення з боку держави. Серед внутрішньо переміщених осіб значна частка економічно активного населення, які є досвідченими та молодими спеціалістами, та виступають драйверами інноваційних ідей та технологій. Обмежені ресурси державного та місцевого бюджетів ускладнюють реалізацію масштабних програм соціального житла, що є довгостроковою та системною стратегією у сфері житлової політики.

Реформи житлового сектору в Україні, що розпочалися в 1990-х роках, мали суттєві соціальні наслідки. Масова приватизація житла, з одного боку, забезпечила багатьом громадянам право власності на житло, але з іншого – призвела до ліквідації системи соціального житла. Особливо гостро це відчули малозабезпечені верстви населення, які не мали можливості придбати житло на ринку.

Проблема забезпечення соціальним житлом в Україні є хронічною та загострилася внаслідок збройних конфліктів. Незважаючи на те, що питання дефіциту соціального житла постало ще на початку 1990-х років у зв'язку з масовою приватизацією житлового фонду, воно так і не було системно вирішено. Окупація українських територій у 2014 році та повномасштабне

вторгнення росії у 2022 році призвело до масового внутрішнього переміщення населення, що ще більше поглибило кризу на ринку житла. Станом на початок війни, фонд соціального житла в Україні нараховував близько 3000 квартир, що було явно недостатньо для задоволення потреб навіть за мирних умов. В результаті, внутрішньо переміщеним особам (ВПО) доводилося розміщувати в тимчасових притулках, таких як гуртожитки, школи та спортивні зали. Лише згодом, держава та міжнародні організації були змушені вдаватися до екстрених заходів, таких як розміщення в тимчасових притулках та будівництво модульних містечок.

Таким чином, проблема забезпечення та формування інноваційного регіонального клімату в процесі відбудови потребує комплексного вирішення шляхом реалізації механізму оренди соціального житла, як складової людиноорієнтованої житлової політики для відновлення та сталого розвитку України. Ця проблема може бути вирішена шляхом формування фондів соціального житла для населення з різним рівнем доходу.

Аналіз останніх досліджень.

Дослідження міграційних процесів присвячено праці багатьох науковців: Албула С., Бережної Т., Близнюка Є., Білика А., Вінокурова Я., Присяжнюка Н., Терещука А. та інших, які зробили суттєвий внесок у дослідження впливу війни в Україні на міграційні процеси та розробку механізмів для його збереження. Проте питання реформування житлової політики та забезпечення робочими місцями інтелектуального капіталу задля збереження та формування інноваційного клімату регіонів з метою подолання регіональних диспропорцій потребують подальшого дослідження та удосконалення.

Метою дослідження є проблема регіональних диспропорцій населення внаслідок внутрішньої міграції та реформування житлової політики як інструменту збереження інтелектуального капіталу в регіонах.

Виклад основного матеріалу.

Збройний конфлікт на сході та півдні України став основною причиною масового внутрішнього переміщення населення, що призвів до регіональних диспропорцій.

Внутрішньо переміщеною особою вважається «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [1-3].

За даними Міжнародної організації з міграції, станом на кінець 2024 року, загальна кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні сягає 3,6 мільйона [4]. Найбільша їхня концентрація спостерігається у східних регіонах країни: Дніпропетровська область (14% від загальної кількості) та Харківська область (12%). Центральні регіони також прийняли значну кількість внутрішніх переселенців: Київ (11%) та Київська область (9%). Варто зазначити, що третина усіх зареєстрованих ВПО проживають у прифронтових районах [5].

Географічний аналіз потоку внутрішньо переміщених осіб в Україні свідчить про чітку залежність між рівнем безпекової загрози та масштабами міграційних процесів. Найбільш постраждали регіони, що безпосередньо прилягають до зони активних бойових дій. З областей східного макрорегіону внутрішня міграція склала майже 70%, серед яких лідерами є Донецька (28%), Харківська (19%), Херсонська (12%) та Запорізька (11%) області [4]. Південний макрорегіон є другим за кількістю вимушено переміщених осіб, на його частку припадає 17% від загальної кількості. Ці дані свідчать про те, що 77% усіх ВПО, походять з територій, які зазнали безпосереднього впливу збройного конфлікту, який є основним фактором внутрішньої міграції людського капіталу.

Міграційні потоки внутрішньо переміщених осіб в Україні мають чітко виражений регіональний характер. Переважна більшість ВПО (72%) здійснила міжобласні переміщення, обираючи регіони з більш стабільною безпековою ситуацією. Найбільше населення – 269 тис.осіб перемістилося з Донецької до Дніпропетровської області, 117 тис.осіб до Києва, також спостерігається значна кількість внутрішньообласних переміщень, особливо у прифронтових областях: Херсонській (93%), Донецькій (86%) та Харківській (83%) [4]. Висока концентрація ВПО у східній частині Харківської та Дніпропетровської областей свідчить про спроби населення залишатися у межах свого регіону, незважаючи на триваючий конфлікт.

Соціально-економічні фактори відіграють значну роль у формуванні міграційних потоків внутрішньо переміщених осіб. Населення з низьким рівнем доходу (до 6318 грн) частіше здійснювали переміщення в межах своєї області (31%), тоді як з більш високими доходами переважно обирали міжобласні міграції (80%), що свідчить про те, що соціальний статус суттєво впливає на стратегії адаптації до вимушеного переселення [6].

Дані соціологічних досліджень свідчать про тривалу та системну природу кризи внутрішнього переміщення в Україні. За результатами опитування, проведеного у жовтні 2024 року, понад половина внутрішніх мігрантів (59%) перебувають у статусі ВПО протягом двох і більше років [4], що підкреслює необхідність розробки комплексної стратегії, спрямованої на забезпечення

довгострокової стабільності та соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Вторинна міграція представлена особами, які повернулися до свого постійного місця проживання після періоду переміщення щонайменше два тижні з лютого 2022 року.

Географічний аналіз міграційних потоків українських ВПО свідчить про формування певних міграційних маршрутів. Найбільш інтенсивні міграційні потоки спостерігалися у напрямку Польщі (35%), Німеччини (13%) та Чехії (6%) [7], що пояснюється географічною близькістю, історичними зв'язками та спрощеною процедурою отримання тимчасового захисту. Також українці перебували в країнах Південної Європи, таких як Італія, Болгарія, Румунія, Молдова та Іспанія [8].

Дослідження вторинних міграційних потоків осіб, які повернулися з-за кордону 4,3 млн. осіб, але не змогли повернутися до своїх домівок, демонструє чітку тенденцію до концентрації в великих містах та обласних центрах. Більшість ВПО, які раніше проживали в Донецькій (23%), Харківській (21%) та Запорізькій (13%) областях, після повернення з-за кордону обирають для проживання великі міста, такі як Київ (16%), Харків (11%) та обласні центри [9]. Цей факт свідчить про вплив таких факторів, як рівень безпеки, наявність робочих місць та соціальної інфраструктури на прийняття міграційних рішень.

Аналіз причин повернення внутрішньо переміщених осіб з-за кордону свідчить про пріоритетність задоволення базових потреб, серед яких забезпечення житлом (60%), продовольством (58%), та доступ до медичної допомоги (53%) як вирішальні фактори для прийняття рішення про повернення, що свідчить про те, що рівень життя та доступ до соціальних послуг є ключовими факторами, що впливають на міграційні рішення ВПО.

Більшість внутрішніх переселенців надають перевагу проживанню у великих містах або їх околиці (45%) [7]. Така тенденція підтверджує вплив факторів, пов'язаних з наявністю інфраструктури, робочих місць та соціальних послуг на вибір місця проживання. Менш популярними серед внутрішніх мігрантів є малі міста (27%), які обирають третина ВПО та сільська місцевість (20%), що може бути пов'язано з обмеженим доступом до цих ресурсів.

Аналіз демографічного складу внутрішньо переміщених осіб (ВПО) свідчить про значну диспропорцію. Жінки становлять 57% від загальної кількості ВПО, що свідчить про їхню більшу вразливість до наслідків збройних конфліктів. Вікова структура ВПО характеризується високою часткою працездатного населення (51%) та значною кількістю дітей та осіб похилого віку старше 60 років (24%) [4; 7]. Ці дані свідчать про те, що внутрішнє

переміщення впливає на різні вікові та гендерні групи населення, створюючи додаткові соціальні ризики.

Потреби внутрішньо переміщених осіб варіюються залежно від регіону проживання. Жителі Києва та західних областей демонструють більш високий попит на житло. Водночас, у місті Києві спостерігається підвищений попит на послуги з підтримки ментального здоров'я (8%) порівняно з мешканцями західних областей, що може бути пов'язано з більш високим рівнем стресу та тривожності серед мешканців столиці, що свідчить про необхідність розробки диференційованих програм соціальної підтримки для ВПО з урахуванням їхніх специфічних потреб.

Проведені оцінки масштабів руйнувань, завданих збройною агресією росії проти України, свідчать про значні втрати цивільної інфраструктури. За період з лютого 2022 року до кінця 2024 року було знищено понад 213 тисяч об'єктів різного призначення [10]. Найбільш відчутні руйнування багатопверхових житлових будинків спостерігаються у промислових центрах сходу та півдня України, зокрема в Харківській, Донецькій, Луганській, Київській, Миколаївській та Одеській областях. Приватний сектор найбільше постраждав у Донецькій, Київській, Херсонській, Харківській, Луганській та Миколаївській областях. Зруйновано або пошкоджено понад 143 тис. приватних та понад 24 тис. багатоквартирних будинків [10] і з кожним днем ці дані збільшуються. Отримані результати підтверджують масштабність руйнувань та потребу у довготривалій відбудові. Системне знищення освітніх закладів та об'єктів критичної інфраструктури, таких як електростанції, котельні та водоканали, свідчить про цілеспрямовану тактику російських окупантів, спрямовану на дестабілізацію життєдіяльності цивільного населення та збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб та міграції інтелектуального капіталу.

Збройний конфлікт в Україні суттєво посилив існуючу житлову кризу, призвівши до масштабних руйнувань житлового фонду. За даними Світового банку, близько 2 мільйонів помешкань було пошкоджено або зруйновано, що складає близько 37% від загального обсягу руйнувань [8]. Особливо гострою проблема житла є для внутрішньо переміщених осіб, значна частина яких проживає в тимчасовому житлі або орендує помешкання без належних правових гарантій. Незахищеність сектору оренди, про що свідчить досвід 16% ВПО, які зазнали виселення, підкреслює необхідність реформування житлової політики та забезпечення надійного захисту житлових прав громадян.

Досвід Європейського Союзу [11; 12] у сфері соціального житла свідчить про те, що близько 20-30% населення користується орендою соціального житла, та може бути корисним для України, яка стикається з проблемою забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб.

Концепція системи соціального житла передбачає інноваційний підхід до вирішення проблеми забезпечення житлом вразливих верств населення та є стратегічним напрямком житлової політики України в контексті післявоєнної відбудови. Впровадження такого механізму дозволить задовольнити нагальні потреби у житлі, забезпечить доступність, якість та довготривалу експлуатацію житла, сприятиме соціальній стабільності та економічному розвитку регіонів за рахунок створення умов для інноваційного клімату. Реалізація цієї концепції потребує розробки ефективних механізмів фінансування та управління соціальним житлом та передбачає впровадження європейських стандартів якості житла та енергоефективності.

Житлова проблема є одним із найбільших викликів для внутрішньо переміщених осіб в Україні. Дані Міжнародної організації з міграції підтверджують, що ВПО стикаються з серйозними труднощами у забезпеченні житлом, що негативно впливає на їхню якість життя та соціальну адаптацію. З огляду на актуальність цієї проблеми, позитивним є той факт, що питання забезпечення житлом ВПО отримало належну увагу з боку державних органів влади. Ухвалення відповідних законодавчих актів та розробка програм свідчать про розуміння масштабів проблеми та необхідності вживати термінових заходів для її вирішення.

Конституція України гарантує право кожного громадянина на житло, а громадяни, які потребують соціального захисту, мають право на отримання соціального житла безкоштовно. Користування соціального житла є платним, а його надавачем виступають органи місцевого самоврядування.

Згідно чинного законодавства, соціальне житло розглядається як «житло всіх форм власності (крім соціальних гуртожитків) із житлового фонду соціального призначення, що безоплатно надається громадянам України, які потребують соціального захисту, на підставі договору найму на певний строк», а сукупність соціального житла, що надається громадянам України, які потребують соціального захисту, розглядається як житловий фонд соціального призначення [13; 14].

Питання соціального житла регулюються чинним законодавством, проте можливості забезпечення ВПО якісним орендованим соціальним житлом, власником яких є громади, потребують удосконалення нормативно-правового регулювання, розробки державної житлової стратегії та створення єдиного переліку приміщень громад, які можуть бути надані в оренду тощо, оскільки сучасні виклики та досвід інших країн свідчить про застарілість законодавчих норм.

Одним із важливих напрямків вирішення проблеми забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб [15] є проведення детальної інвентаризації

комунального житлового фонду, що дозволить ідентифікувати об'єкти, які перебувають у власності територіальних громад та можуть бути використані для тимчасового проживання ВПО після проведення необхідних ремонтних робіт. Окрім цього, варто розглянути можливість використання інших об'єктів нерухомого майна комунальної власності, таких як нежитлові приміщення, які після реконструкції та адаптації можуть бути пристосовані для житлових потреб.

Ухвалення Кабінетом Міністрів України нового законопроекту «Про основні засади житлової політики» свідчить про прагнення держави реформувати систему забезпечення житлом громадян. Запропонована модель передбачає відхід від радянської практики безкоштовного надання житла та перехід до ринкових механізмів, які покликані замінити застарілу нормативно-правову базу, та більше не відповідає сучасним реаліям та соціально-економічним потребам населення. Законопроект передбачає комплексний підхід до реформування житлової політики України, де особлива увага приділяється забезпеченню житлом внутрішньо переміщених осіб та працівників бюджетної сфери. Для модернізації житлового фонду планується впровадження єдиних стандартів якості житла, програм реновації та цифровізації процесів управління житловим фондом. Очікується, що реалізація сприятиме підвищенню доступності житла для різних категорій населення та зниженню рівня корупції у сфері житлових відносин.

Серед основних факторів, які спрямовані на підвищення доступності житла, можна віднести: запровадження механізмів соціального та службового житла, розвиток доступної іпотеки, створення державних та муніципальних житлових фондів, а також стимулювання державно-приватного партнерства. Особлива увага приділяється забезпеченню житлом вразливих категорій населення, зокрема, внутрішньо переміщених осіб, а також створення єдиної інформаційної системи, яка забезпечить прозорість та ефективність управління житловим фондом.

ВПО та члени їх сімей мають право на тимчасове соціальне житло за місцем фактичного проживання, яке надається із спеціального фонду, сформованого місцевими органами влади. Для цього потрібно стати на облік громадян, які потребують житло [16].

Застосування практики Європейського Союзу з енергоефективного будівництва та розміщення соціального житла в забудованих місцях з доступом до місцевої технічної та соціальної інфраструктури [17-19] може бути корисним для України в процесі відбудови та створення якісних умов для кваліфікованих фахівців в регіонах.

До основних програм та сервісів, які допомагають вирішити питання відновлення або відбудови житла, що надаються державою та міжнародними партнерами, можна віднести: Ukraine Facility, яка передбачає 450 млн.євро на житло для ВПО та їхніх сімей, військових та полеглий захисників та 600 млн. євро на компенсацію зруйнованого житла; «Оселя», за якою ВПО можуть придбати житло на строк до 10 років під 7% річних в гривні; «Відновлення», за якою ВПО, чиє житло постраждало через бойові дії на підконтрольній Україні території, отримують компенсації та сертифікати [20; 21].

Крім того, за допомогою підтримки за кошти ЄС [21] програми Фонду енергоефективності ВідновиДім; Прихисток, Допомагай – сервіс пошуку, надання та спонсорвання безкоштовного житла для ВПО тощо багато наших співвітчизників знайшли соціальну та психологічну допомогу у вирішенні проблем із житлом.

Проте, розглядаючи питання соціального житла, варто зазначити, що в умовах збереження та розвитку інтелектуального капіталу під час війни та відновлення України, важливе значення набуває можливість оренди житла саме не приватної, а комунальної власності. На наш погляд, одним із принципів концепції соціального житла має бути самоокупність та самодоступність. Держава та партнери не повинні щорічно фінансувати та утримувати об'єкти соціального житла, тобто масштаб, розташування та інфраструктура таких поселень має здійснюватися на принципі самофінансування.

Залучення будівельних компаній до будівництва соціального житла має враховувати вимоги енергоефективності, інклюзії, сонячної генерації тощо. Цифрова система BIM дозволяє адаптувати проекти в різних громадах з урахуванням їх територіальних та кліматичних особливостей, перевірити ділянки, інфраструктуру. Основними умовами для фінансування проектів будівництва соціального житла є концентрація ВПО в громаді, доступність до робочих місць, наявної інфраструктури, спроможність користування зовнішніми та внутрішніми кредитними ресурсами.

Висновки.

Проблема забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану вимагає комплексних рішень. Прийняття закону №4080-ІХ, який набере чинності на початку березня 2025 р., допоможе врегулювати деякі питання житла для внутрішньо переміщених осіб. Тимчасове використання гуртожитків закладів освіти є одним із можливих варіантів, але не позбавлене недоліків, оскільки може призвести до обмеження доступу студентів до навчального процесу. Більш перспективним є системний підхід, що передбачає проведення інвентаризації житлового фонду та створення єдиної інформаційної системи, для забезпечення ефективного функціонування якої необхідно

розробити чіткі критерії відбору об'єктів, визначити механізми їх утримання та забезпечити прозорість процесу розподілу житла.

Вітчизняний досвід забезпечення соціальним житлом кваліфікованих працівників, починаючи з 2014 р., які були вимушені покинути свої домівки, сприяє створенню інноваційного клімату регіону та поповненню місцевого бюджету.

Комплексне реформування житлової політики, яка базується на людиноорієнтованому підході, потребує системного оновлення законодавчої бази, залучення місцевих та міжнародних приватних компаній до фінансування соціального житла, наприклад, через ремонт закинутих будівель, зведення нового будівництва, розвитку доступного ринку оренди, врегулювання питань взаємовідносин учасників соціальної оренди, виділення державних субсидій на початковий внесок або часткову компенсацію вартості житла та створення єдиної інформаційної системи управління житловим фондом для забезпечення прозорості та моніторингу прав на житло.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна: закон України від 04.12.2024 р. №4114-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4114-20#Text>.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: закон України від 20.10.2014 р. №1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
3. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20.02.2022 р. №332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>.
4. Міжнародна організація з міграції. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні, жовтень 2024 року. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>.
5. Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 р. №1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text>.
6. Мілосердов В. Житло та житлові умови українців: результати опитування. 2024. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zhytlo-ta-zhytlovi-umovy-ukrayin_ok_rezultaty-opytuvannya.pdf.
7. Міжнародна організація з міграції. Звіт про повернення населення в Україні, жовтень 2024 року. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>.

8. World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. (2024). URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>.
9. Miliienko O. (2023). Internal migration and displaced persons in Ukraine: Governing policies and protections by the administrative courts. *Social & Legal Studios*. 2023. Vol. 6, No. 3. DOI: 10.32518/sals3.2023.94.
10. Присяжнюк Н. Руйнування в цифрах: скільки Росія знищила об'єктів та скільки виділили на відбудову. URL: <https://www.liga.net/ua/infographic-of-the-day/articles/ruinuvannia-v-tsyfrakh-skilky-rosiia-znyshchyla-objektiv-ta-skilky-vidilyly-na-vidbudovu>.
11. Rirgilio, F. (2014). Social housing, multi-ethnic environments and the training of social educators: combined anthropological and educational perspectives. URL: file:///C:/Users/ivano/Downloads/Social_housing_multi-ethnic_environments_and_the_t.pdf.
12. Please cite as OECD (2020), “Social housing: A key part of past and future housing policy”, Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs, OECD, Paris, URL: <http://oe.cd/social-housing-2020>.
13. Про житловий фонд соціального призначення: закон України від 12.01.2006 р. №3334-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text>.
14. Про внесення змін до Закону України «Про житловий фонд соціального призначення» щодо умов забезпечення соціальним житлом внутрішньо переміщених осіб»: закон України від 18.09.2018 р. №2546-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2546-19#Text>.
15. Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. №495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2022-%D0%BF#Text>.
16. Fedoriv, P., Lomonosova, N. (2019). Housing policy in Ukraine. Current state and prospects for reform. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/derzhavna-zhytlova-polityka-v-ukraini-suchasnyi-stand-ta-perspektyvy-reformuvannia/>.
17. OECD (2023), Strengthening Latvia's Housing Affordability Fund, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/84736a67-en>.
18. Foreign Experience of Housing Solutions and Compensation for Destroyed/Damaged Housing for IDPs (2017). URL: https://sheltercluster.s3.eu-central-1.amazonaws.com/public/docs/foreignexperiencehousingforidps-integrated_eng_0.pdf.
19. Tarasevich, E. International experience in housing and community amenities in large cities and agglomerations: economic, legal and labor aspects. URL: <https://60-1-112-1-10-20180315.pdf>.

20. Voznyak H., Mulska O., Druhov O., Patytska Kh., Tymechko I. (2023). Internal migration during the war in Ukraine: Recent challenges and problems. *Problems and Perspectives in Management*, 21(1), 312-325. doi:10.21511/ppm.21(1).2023.27.

21. Malynovska O., Yatsenko L. (2023). Forced internal displacement of the ukrainian population: risks raised by war. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2023.03>.

PhD of Economic Sciences, Associate Professor **Tetiana Ivanova**,
PhD of Economic Sciences, Associate Professor **Oleksii Mostovenko**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

THE IMPACT OF INTERNAL POPULATION MIGRATION AND HOUSING POLICY REFORMS ON PRESERVING INTELLECTUAL CAPITAL IN REGIONS

The problem of the outflow of experienced and qualified personnel from some regions and their resettlement to other regions is one of the most acute for Ukraine and requires a comprehensive solution, as it deepens regional disparities in development, reduces innovation potential and slows down economic growth. One of the tools that can influence this trend is social housing, which is part of Ukraine's housing policy and allows creating the necessary conditions for living and providing jobs for experienced specialists in the process of restoring the country and requires proper support from the state.

Russia's war against Ukraine caused not only significant territorial losses and destruction of infrastructure, but also caused irreparable damage to the country's intellectual capital. Large-scale forced migration of Ukrainians abroad and within the country led to a shortage of highly qualified personnel in the domestic labor market, and has long-term negative consequences for the country's economic development.

The article is devoted to the analysis of regional disparities in the internal migration of intellectual capital and housing policy, part of which is the provision of social housing to internally displaced persons as a tool for overcoming the problems of destroyed and damaged housing and preserving the highly educated population within the country. The authors determine the influence of the state and people-oriented housing policy on the preservation and formation of the innovative climate of regions.

As a result of the study, the experience of renting social housing and the main principles of its formation were analyzed. In particular, attention was paid to the mechanism of supporting human capital through the regional and territorial

capabilities of communities, since the state does not have the full capacity to create and provide housing for all persons forced to migrate to other regions. It is noted that providing the opportunity to rent quality social housing contributes to resolving the internal displacement of the population to remain in the region and develop its innovative potential. The importance of social housing as an effective tool for resolving the problem of regional population disparities and for preserving and forming an investment and innovation climate is emphasized.

The main factors in the choice of place of residence are identified and mechanisms of social housing as a tool for preserving and developing intellectual capital are proposed. The conclusions of the article emphasize the causes and motives of regional disparities due to the internal migration of intellectual capital and suggest approaches to changing the principles of social housing as a tool for preserving and developing the innovative climate of regions in the conditions of post-war reconstruction.

Keywords: internal migration; intellectual capital; social housing; people-oriented approach; public-private partnership; innovative climate.

REFERENCES:

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo priorytetnoho prava deiakykh katehorii vnutrishno peremishchenykh osib na otrymannia kompensatsii za znyshcheni obiekty nerukhomoho maina [Law of Ukraine On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Priority Right of Certain Categories of Internally Displaced Persons to Receive Compensation for Destroyed Real Estate]: zakon Ukrainy 04.12.2024. №4114-IKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4114-20#Text>. {in Ukrainian}
2. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [Law of Ukraine On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons]: zakon Ukrainy 20.10.2014. №1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. {in Ukrainian}
3. Deiaki pytannia vyplaty dopomohy na prozhyvannia vnutrishno peremishchenym osobam [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some Issues of Payment of Housing Allowance to Internally Displaced Persons]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 20.02.2022. №332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>. {in Ukrainian}
4. Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii. Zvit pro vnutrishnie peremishchennia naseleння v Ukraini [International Organization for Migration. Report on Internal Displacement in Ukraine], zhovten 2024 roku. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>. {in Ukrainian}

5. Deiaki pytannia formuvannia pereliku terytorii, na yakykh vedutsia (velysia) boiovi dii abo tymchasovo okupovanykh Rosiiskoioi Federatsiieiu [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Some issues of forming a list of territories where hostilities are (were) ongoing or temporarily occupied by the Russian Federation] 06.12.2022. №1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text>. {in Ukrainian}
6. Miloserdov V. (2024). Zhytlo ta zhytlovi umovy ukrainok: rezultaty opytuvannia. [Housing and living conditions of Ukrainian women: survey results]. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/zhytlo-ta-zhytlovi-umovy-ukrayin_ok_rezultaty-opytuvannya.pdf. {in Ukrainian}
7. Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii (2024). Zvit pro povernennia naseleння v Ukraini [International Organization for Migration. Report on the return of the population in Ukraine]. URL: <https://dtm.iom.int/ukraine>. {in Ukrainian}
8. World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. (2024). URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>. {in Ukrainian}
9. Miliienko O. (2023). Internal migration and displaced persons in Ukraine: Governing policies and protections by the administrative courts. *Social & Legal Studios*. 2023. Vol. 6, No. 3. DOI: 10.32518/sals3.2023.94. {in Ukrainian}
10. Prysiazhniuk N. Ruinuvannia v tsyfrakh: skilky Rosiia znyshchyla obiektyv ta skilky vydilyly na vidbudovu. [Destruction in numbers: how many objects Russia destroyed and how much was allocated for reconstruction]. URL: <https://www.liga.net/ua/infographic-of-the-day/articles/ruinuvannia-v-tsyfrakh-skilky-rosiia-znyshchyla-obiektyv-ta-skilky-vidilyly-na-vidbudovu>. {in Ukrainian}
11. Rirgilio, F. (2014). Social housing, multi-ethnic environments and the training of social educators: combined anthropological and educational perspectives. URL: file:///C:/Users/ivano/Downloads/Social_housing_multi-ethnic_environments_and_the_t.pdf. {in English}
12. Please cite as OECD (2020), “Social housing: A key part of past and future housing policy”, Employment, Labour and Social Affairs Policy Briefs, OECD, Paris, URL: <http://oe.cd/social-housing-2020>. {in English}
13. Pro zhytlovyi fond sotsialnoho pryznachennia [Law of Ukraine On the social housing fund]: zakon Ukrainy 12.01.2006. №3334-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3334-15#Text>. {in Ukrainian}
14. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro zhytlovyi fond sotsialnoho pryznachennia» shchodo umov zabezpechennia sotsialnym zhytlom vnutrishno peremishchenykh osib» [Law of Ukraine On Amendments to the Law of Ukraine “On Social Housing” Regarding the Conditions for Providing Social Housing to

Internally Displaced Persons]: zakon Ukrainy 18.09.2018. №2546-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2546-19#Text>. {in Ukrainian}

15. Deiaki zakhody z formuvannia fondiv zhytla, pryznachenoho dlia tymchasovoho prozhyvannia vnutrishno peremishchenykh osib [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some Measures for the Formation of Housing Funds for Temporary Residence of Internally Displaced Persons]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 29.04.2022. №495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2022-%D0%BF#Text>. {in Ukrainian}

16. Fedoriv, P., Lomonosova, N. (2019). Housing policy in Ukraine. Current state and prospects for reform. URL: <https://cedos.org.ua/en/researches/derzhavna-zhytlova-polityka-v-ukraini-suchasnyi-stan-ta-perspektyvy-reformuvannia/>. {in English}

17. OECD (2023), Strengthening Latvias Housing Affordability Fund, OECD Publishing, Paris, URL: <https://doi.org/10.1787/84736a67-en>. {in English}

18. Foreign Experience of Housing Solutions and Compensation for Destroyed/Damaged Housing for IDPs (2017). URL: https://sheltercluster.s3.eu-central-1.amazonaws.com/public/docs/foreignexperiencehousingforidps-integrated_eng_0.pdf. {in English}

19. Tarasevich, E. International experience in housing and community amenities in large cities and agglomerations: economic, legal and labor aspects. URL: <https://60-1-112-1-10-20180315.pdf>. {in English}

20. Voznyak H., Mulska O., Druhov O., Patytska Kh., Tymeckho I. (2023). Internal migration during the war in Ukraine: Recent challenges and problems. *Problems and Perspectives in Management*, 21(1), 312-325. doi:10.21511/ppm.21(1).2023.27. {in English}

21. Malynovska O., Yatsenko L. (2023). Forced internal displacement of the ukrainian population: risks raised by war. <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2023.03>. {in English}